

Nieuwtjes over de geschiedenis van Lochem (11)

André Reincke

Bij het onderzoek naar historie en bewoning van het pand waarin thans Bakker Bart is gevestigd, zijn veel interessante gegevens naar boven gekomen. Het is gebleken dat het vooral zeer voornamen families zijn geweest die dit 'rijke' huis in de zeventiende tot en met negentiende eeuw hebben bewoond.

Een bijzonder pand

In de beschrijving van dit Gemeentelijke monument is het volgende te lezen:

'Bierstraat 34 behoorde van oudsher tot de aanzienlijkste huizen van de stad. Dit valt behalve aan de omvang en de rijkdom van het object zelf af te leiden uit een foto van circa 1865 waarop het huis nog staat afgebeeld met een hoge 17e eeuwse trapgevel, een zeer zeldzaam verschijnsel in Lochem. Bovendien telde het pand als één van de weinige huizen in de Lochemse binnenstad twee volledige van baksteen opgetrokken bouwlagen en een zolderverdieping. Tegenwoordig is de vroegere betekenis van het huis nog afleesbaar aan de rijk geornamenteerde muurankers in de voorgevel, van een type dat in Lochem alleen in de gevels van het stad- en raadshuis kan worden aangetroffen. Deze ankers dateren uit de eerste helft van de 17^e eeuw'.

De Bierstraat in 1865 – Linksboven de trapgevel van nr. 34.

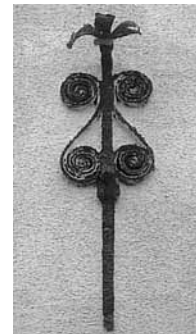

Foto van een anker.

De bewoning in de eerste helft van de zeventiende eeuw

Nadat Lochem in 1615 bijna volledig was afgebrand moet de wederopbouw voor de stedelijke bewoners een welhaast onmogelijke opgave zijn geweest.

Dankzij enkele collectes in verschillende delen van het land werd na aftrek van kosten een bedrag van 'soeven duesentt vierhondertt soeven ende t'soeventigh gulden, dertien stuver' (f. 7.477,65) beschikbaar gesteld voor herstel van de afgebrande huizen. Dit bedrag werd verdeeld over circa 150 personen, echter met als voorwaarde dat de met 'weeck dack bedeckte hutten' (wat daar nog van over was) afgebroken zouden worden en dat de daken voortaan met pannen bedekt zouden worden.

Slechts een paar families, veelal de regenten, konden zich een geheel of gedeeltelijk stenen huis veroorloven. Een van hen was Johan Lansinck.

Hij was de zoon van een Zutphense burgemeester en trouwde in 1608 in Lochem met het Coesfeldse meisje Anna Potgieters. Johan was hier toen aangesteld als secretaris van de stad, terwijl hij in 1612 reeds als burgemeester wordt vermeld.

Johan wilde graag een stevig huis bouwen maar blijkbaar was er na de brand in Lochem niemand met enig kapitaal. Uit het jaar 1620 is er namelijk een acte bekend waarin Johan Lansinck een lening van 200

daalders afsluit bij den ‘*Eerweerde ende Erentfeste Gerhard Bruijs, Canonicus der kercken Sunte Lebuini tot Deventer*’. Als rentevergoeding moest 6% per jaar worden betaald, terwijl als zekerheid diende ‘*de onbeswaerden twee huijsingen ende hofden in dieser Stadt in de Smeden Straete*’.

De conclusie is dan ook dat het echtpaar Lansinck reeds in 1620 twee huizen in de Smeestraat had laten bouwen, onder andere met het geld van een kanunnik van het Deventer kapittel.

Dat het hier om Bierstraat 34 en een pand daarnaast gaat is uit latere archiefstukken duidelijk geworden. Het laatste stukje Bierstraat van nu werd destijds nog als Smeestraat aangeduid.

Het echtpaar Lansinck/Potgieters kreeg tussen 1609 en 1621 een zevental kinderen waaronder: (voorzover voor Lochem van belang)

in 1612 Catharina, zij zou trouwen met (later burgemeester) Bruno van Dam

in 1613 Wolter, hij werd eveneens secretaris en burgemeester van Lochem

in 1615 Gerhardina, die we later in dit artikel weer tegenkomen.

Het wapen van de familie Lansinck was een molenijzer.

Door vroegtijdig overlijden van Anna Potgieters hertrouwt Johan in 1623 met Henrica Clumper, die op haar beurt weduwe was van burgemeester Barthold Schomaker.

Johan Lansinck werd tijdens zijn leven nog belangrijker toen hij in de jaren dertig van de zeventiende eeuw ook nog tot stadhouder van het Scholtamt Lochem werd benoemd.

Op de noordelijke gevel (de zijde van de grote markt) van het destijds gebouwde oude stadhuis staat zijn naam boven de toegangsdeur als eerste van de zittende magistraat genoemd.

Hoewel Lansinck vooraanstaande functies bekleedde, zullen zijn beloningen, mede door de beperkte overheidsfinanciën, niet altijd evenredig zijn geweest. Uit 1629 is een acte bekend waarin *de magistraat erkent schuldig te zijn aan Johan Lansinck en Henrica, zijn vrouw, een som van 311 stadsguldens, en hun, om deze schuld te verminderen, voor 175 stadsguldens de stadsvischerij in hilt en molenkolken in pand geeft*. Zijn lening bij de Deventer kanunniken heeft hij bij leven nooit afgelost, wel heeft hij trouw de rente betaald.

Een civiel proces in 1690

In de jaren vijftig van de zeventiende eeuw blijkt Johan te zijn overleden. Terwijl de andere kinderen reeds het huis uit zijn (we hebben bijvoorbeeld Wolter ontmoet in ons ‘nieuwttjes 10’ als bewoner van het zogenaamde kloosterhuis) blijft de ongehuwde Gerhardina het pand Bierstraat 34 bewonen.

Kennelijk had deze vrouw vooral in latere jaren te weinig inkomsten want uit een civiel proces van het jaar 1690, dat door Johan Westenbergh werd gevoerd tegen de erven Lansinck, blijkt dat er in 1688 reeds een betalingsachterstand aan rente was ontstaan van ruim 189 gulden. Omgerekend is dat 10,5 jaar, dus vanaf 1678 was er niet meer betaald.

Westenbergh kon procederen omdat hij in juni 1688 de vordering met rente op Lansinck van de erven Kanunnik had overgenomen.

In december 1688 laat Gerhardina haar testament registreren. Het zijn voornamelijk nichten die haar kleding, linnen en bed/beddegoed zullen erven. Als laatste wordt genoemd de *Meyt Anna Maria*, die zal hebben *een bedde met peleuw, lakens en kussens*. En verder *het beste wiel daer sy op spint met het vlas, plus nog f 15,-- contant*.

In het proces van 1690 (Gerhardina was inmiddels overleden) eisen Westenbergh en zijn vrouw Judith van Enter het onderpand wegens de betalingsachterstand van de erven Lansinck op. Uiteindelijk wordt het huis in november 1690 overgedragen waarbij de verkopers 100 daalders en achterstallige rente in mindering op de koopsom ontvangen welke aan de schuldeisers worden doorbetaald. De andere 100 daalders zullen nog te zijner tijd door Westenbergh worden afgelost. De rente blijft ongewijzigd op 6 % staan.

Uit een verklaring van juni 1697 blijkt dat de restschuld toen is afgelost.

De familie Westenbergh

Ook dit was voor Lochem een belangrijk regentengeslacht.

Johan Westenbergh werd in 1642 in Neede geboren als zoon van Bernardus Westenbergh en Rudolpha Heuten. Bernardus was geboren in Bentheim maar was rond 1630 in Neede als predikant beroepen.

Johan (of Johannes) Westenbergh zou een belangrijke figuur worden voor de Lochemse politiek. Hij trouwde in Lochem op 26-1-1673, als Rechten Advocaat en Landtschrijver des Scholtampts Lochem, met Elisabeth Heuten, die eerder was getrouwd met Henrick Bloemert, in zijn leven Burgemeester en Majoor van de stad Hasselt.

Al op 12 mei 1674 werd Johan benoemd tot burgemeester van Lochem.

Het echtpaar Westenbergh/Heuten bleef kinderloos; Elisabeth stierf in 1681, waarna Johan in 1682 een tweede huwelijk sloot met Judith van Enter. Zij was de dochter van Herman van Enter, rentmeester van Verwolde. Johan was toen al stadhouder van de Heerlijkheid Verwolde, dus een ontmoeting met Judith lag voor de hand.

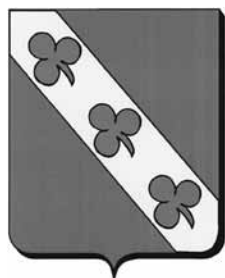
Uit dit huwelijk kwamen meerdere kinderen voort. Het eerste kind heette Bernardus, naar zijn grootva-

der. En ook hij zou stadhouder van Verwolde worden. Reeds bij zijn huwelijk in 1703, hij was toen net 20 jaar, wordt hij in het huwelijksregister aldus aangeduid.

Daarna kwam een tweede zoon, Statius Reinier geheten. Deze heeft in Lochem een fraaie carrière doorlopen en werd als bestuurder alom gewaardeerd 1).

Johan Westenberg en zijn vrouw hebben op 12 oktober 1731 (Johan was toen al 89 jaar) nog een contract van alimentatie gesloten met de iets jongere zuster van Johan, Anna Sophia geheten. Hierin werd bepaald dat de zus (weduwe van Predikant en Professor Antonius Bilert) de rest van haar leven bij Johan mocht inwonen in ruil voor haar Needse goederen.

Johan Westenberg overleed echter in 1732 en het pand Bierstraat 34 zou in de loop van 1733 bewoond gaan worden door een jongere broer van Statius Reinier, de in 1694 geboren Gerhardus Westenberg. Zijn moeder Judith van Enter woonde tot haar overlijden in 1737 bij hem in. Gerhardus was secretaris van de stad Lochem en getrouwd met Maria Valentijn.

Dit wapen heeft Statius Reinier in 1740 laten registreren. Hij was toen Raadsheer van het Hof van Gelderland en het Graafschap Zutphen.

Instortingsgevaar

Een acte van 9 april 1765 vermeldt dat het *huis en where binnen dese stad tusschen de huijzen van Mons. Joost Bergman 2) ende van wijlen Berend Heuver in de Smedes straat staande met den hoff daar achter* door kinderen van Johan Westenberg, door hun ouders bezeten en het laatst door wijlen de heer secretaris Gerhard Westenberg bewoond, wordt verkocht aan de Hoog Welgeboren vrouwlijn Hendrietta Johanna Catrina van Heerdt.

Mede verkocht wordt *de groeve of begraafplaats in de kerke deser stad Lochem bij het doophekje onder het posthorentje in het zuijderpand 3).*

De staat van onderhoud van het huis liet kennelijk zeer te wensen over want bij de Magistraat kwam op 23 juli 1764 (dus kennelijk had de overdracht toen al plaatsgevonden) van de Freule het volgende request binnen:

Houdende dat genootzaakt is de muur van het huis bij dezelve aangekogt, laatst bewoond bij wijlen den Secretaris Westenberg, te doen ondervangen om de totale instortinge van dien te prevenieren. Das om zulx in ordre te voltrekken nodig was de waterleidinge langs den muir lopende te doen stoppen en gedurende de reparatie het water langs een andere weg te doen lopen.

De afvoer van het hemelwater verliep dus niet zonder problemen. Men vroeg de magistraat om een en ander te verhelpen teneinde instortingsgevaar te voorkomen. Hierop werd metselaar Teunis ter Schegget geautoriseerd zulks uit te voeren.

Of het pand in die jaren ook gerenoveerd is wordt uit de archiefstukken niet duidelijk.

De koper is een kind van vijf jaar

Mevrouw H.J.C. van Heerdt heeft het huis niet lang in haar bezit gehad want al op 15 december 1768 verkoopt zij het aan Johan Bernard Haaijntink, zoon van Arent Waander Haaijntink en Margareta Boumans. Het grappige is dat Johan Bernard is geboren op 7 augustus 1763 en dus is hij bij de aankoop slechts vijf jaar oud. De achtergrond hiervan kan zijn dat Arent Waander en zijn vrouw toen in het pand zijn gaan wonen, want zij hebben op 28 augustus 1769 een huis verkocht. Voor hun zoon hebben zij dus alvast een toekomstgerichte maatregel genomen.

Arent Waander en zijn zoon waren niet onbemiddeld want zij hadden eerder al een aanzienlijke erfenis gekregen van oom en tante Kerkhof. Oom Warner Kerkhof was *Coopman in linnen binnen Utrecht* en had kennelijk dermate goede zaken gedaan dat hij bij overlijden in 1759 een bedrag van f 25.000.-- (in die tijd een enorm bedrag) naliet aan zijn op dat moment enige nog in leven zijnde zuster Alida Megtelt Kerkhof. Deze was ongehuwd en woonde in Lochem en toen ook zij in 1769 stierf liet zij vrijwel haar gehele vermogen na aan neef en achterneef Haaijntink. Met name Johan Bernard werd via een legaat goed bedacht met onder andere: *het erf en goedt de Steege, het erf en goed de Greve en het huis door mij bewoont in de Bierstraat met inboedel.*

Maar Arent Waander schijnt niet zo gezond te zijn geweest, want reeds op 7 februari 1780 treedt zijn weduwe op als voogdesse van haar toen nog steeds minderjarige zoon Johan Bernard. Deze laatste is op 25 maart 1788 in Lochem getrouwd met Josina Margareta van de Graaff. Op dat moment wordt hij aangeduid met de titel Mr., dus was hij jurist (advocaat).

Vervolgens wordt op 18 mei 1789 voor f 442,- ook het naastliggende huisje met where (nu Bierstraat 36) gekocht dat op dat moment een bezitting was van de *Provisorij en Diaconij* en bewoond was geweest door de weduwe Eykelkamp.

Josina Margareta overlijdt al in 1797 op 31 jarige leeftijd, waarna Johan Bernard in 1805 nog een tweede huwelijk sluit met Anna Maria Constantia de Wolff, een dochter van Doctor en Burgemeester Wilhelm Francois de Wolff, dus van zeer goede huize.

Maar Johan Bernard heeft niet lang van zijn huwelijk met haar kunnen genieten want op 16 november 1806, hij was toen dus slechts 43 jaar, komt hij reeds in het begrafenisboek van Laren voor. De laatste jaren heeft hij gewoond op zijn bezitting erva Enderinck in Groot Dochteren.

De grandeur is er nu wel af

Mr. J.B. Haaijntink verkoopt op 7 mei 1801 zijn huis Bierstraat 34 aan Jan Willem Coops en Maria Nijman. Dit echtpaar was op 13 november 1793 in Lochem in het huwelijk getreden.

Wat de reden van deze aankoop is geweest wordt niet duidelijk want het echtpaar Coops woonde zelf (reeds volgens de inwonerlijst van 1795) een paar huizen verderop, in het pand waar nu kapsalon IJsseldijk is gevestigd. Waarschijnlijk was dit laatste pand toen al een winkel want Jan Willem wordt aangeduid als winkelier.

Het pand Bierstraat 34 wordt dan ook snel weer verkocht, in dit geval op 30 december 1805 aan Anthonij Martinus Gulden en Magtilda Johanna Coninck Westenberg.

De vader van Antonij Martinus was Johan Frederik Gulden die op 29 juli 1782 met zijn vrouw en drie kinderen als burger van Lochem werd ingeschreven. Deze vader was wijnkoper en van de Augsburgse confessie. Wel was hij al in 1771 in Lochem getrouwd met Elisabeth de Blij. In het huwelijksregister wordt er bij vermeld dat Johan Frederik in Berlin was geboren. Door overlijden van zijn echtgenote trouwde hij voor de tweede keer, nu met Gerharda Christina Bouwman.

Anthonij Martinus werd geboren in 1781. Hij trouwde in Delden rond 1802 met mejuffrouw Westenberg Coninck, een domineesdochter, en kwam in Lochem op Bierstraat 34 wonen.

Er werden twee dochters geboren, een in 1803 en een in 1806 die beiden als laatste voornaam de toevoeging Coninck meekregen. Kennelijk was men nogal trots op de vrouwsnaam.

Het is niet duidelijk welk beroep Anthonij Martinus uitoefende. In een inwonerlijst van 1813 komt het gezin nog op Bierstraat 34 voor maar in 1820 is men al uit Lochem vertrokken en schijnt men naar de plaats Herwijnen te zijn verhuisd.

Het pand is dan al verkocht aan Lambertus Reerink die het voor zijn kinderen heeft gekocht.

Het is de jongste zoon Gerrit die het uit de erfenis van zijn vader heeft verkregen. Gerrit is in 1817 getrouwd met Susanna Dorothea Paschen en was, zoals vele Reerinks, leerlooier van beroep. Hij nam met zijn broer Berend Willem de activiteiten van vader Lambert (gevestigd op het terrein waar nu de Noorderbleek is) over.

Ansichtkaart Noorderbleek ca 1900

Uit het huwelijk Reerink/Paschen werden niet minder dan elf kinderen geboren, één kind stierf op de leeftijd van een jaar. De acht oudsten trouwden en vertrokken uit huis maar de twee jongsten, Willem en Bernarda, bleven ongehuwd en zouden na overlijden van de ouders in 1844 en 1848 het ouderlijk huis blijven bewonen. Willem, eveneens aangeduid als lederfabrikant, is niet ouder geworden dan 66 jaar, hij overleed op 3 februari 1903.

Zijn zuster Bernarda, die stierf in 1926, bereikte de respectabele leeftijd van 86 jaar. Tot haar einde woonde ze, met de nodige hulpen, op Bierstraat 34. Aldus is het huis ruim 100 jaar familiebezit van de Reerink's geweest.

Het pand krijgt een winkelfunctie

Nog tijdens het leven van Willem Reerink moet er aan de voorzijde een verbouwing hebben plaats gevonden. Althans uit een verklaring van de Nederlandsche Uitgeversbond van 15 maart 1893 blijkt dat de heer C.W.J. Schepers zich per 1 april van dat jaar in Lochem als boekhandelaar zal gaan vestigen. De heer Schepers belooft, *naar luid van ingewonnen informatiën, een ernstig, degelijk en flink confrater te worden, terwijl ook zijn financiële toestand van dien aard is, dat de leden hem met vertrouwen credit mogen verlenen.*

De heer Schepers zal het voorste gedeelte van de benedenverdieping hebben gehuurd van broer en zus Reerink. Het lijkt waarschijnlijk dat, om een moderner aanzicht te verwezenlijken, toen de trapgevel van het huis het veld heeft moeten ruimen.

Voorraanzicht winkel van boekhandel Schepers

Christiaan Wouter Jan Schepers, geboren in Winterswijk, werd zelf op 28 maart 1893 ingeschreven op het adres Nieuwstad 3. Tot echtgenote koos hij Antje Elisabeth Schaafsma uit Harlingen. Zij werd op zijn adres ingeschreven op 19 juni 1895.

Boekhandel Schepers timmerde behoorlijk aan de weg, zoals uit een oude advertentie blijkt.

1929

BIERSTRAAT 34
TEL. 46 · POSTGIRO 122289

Informatiebureau
V.G. te Lochem

Leesbibliotheek

Ruime keuze
Prentbriefkaarten

Gidsen en Kaarten
v. Lochem en Omstreken

Groote keuze nieuwste lectuur in diverse talen

Foto-albums, Teekenbehoefden, Kunsthandel

Op veel oude ansichtkaarten zien we 'uitgave C.W.J. Schepers' staan, de oudste die we tegenkwamen is uit het jaar 1902.

Het lijkt erop dat de heer Schepers op 65 jarige leeftijd is gestopt met zijn winkel, enerzijds omdat Bernarda Reerink (zijn huisbaas) in 1926 is overleden, maar anderzijds omdat het jaar daarop het pand is gekocht door de weduwe Maria Fokkelina Irish Stephenson geboren Reese.

Haar man Wilhelm Irish Stephenson was in 1897 overleden als Luitenant-Kolonel der Artillerie in Den Haag en mevrouw Reese kwam in 1901 met haar in 1883 geboren dochter Ida Wilhelmina naar Lochem. Zij kochten het Keppelke op Berkeloord om daar te gaan wonen en de dochter zette vanaf 1927 de boekhandel in Bierstraat 34 voort. Er is nog een tekening bewaard gebleven van een verbouwing van het pand door G.J. Postel uit 1926.

Moeder overleed in 1931 op het Keppelke op 84 jarige leeftijd en is op de Oude Begraafplaats van Lochem begraven. Ida Wilhelmina is vijf jaar later uit Lochem naar elders vertrokken.

Daarna heeft Henri Wilhelm Johan Bosch nog enige jaren de boekhandel gedreven, terwijl die werd voortgezet door onder andere 'Íla' en 'Bruna' totdat Bakker Bart het pand de nu bestaande bestemming heeft gegeven. Grappig is wel dat de vooraanblik beneden nog steeds dezelfde zwarte kleur laat zien als die van eind negentiende eeuw op de foto van de winkel van Schepers.

Noten

1) Statius Reinier Westenberg werd geboren op 25 januari 1685. In 1704 werd hij ingeschreven als student aan de 'Illustre School' te Deventer. Daarna volgde in 1706 een studie aan de Rechtenfaculteit van Harderwijk, alwaar hij in 1709 promoveerde tot Doctor in de beide Rechten.

In 1718 werd hij in Lochem tot burgemeester benoemd.

Op 4 december 1724 volgde zijn huwelijk te Laren dat als volgt werd ingeschreven:

De Weledele en Agtbare Heer Statius Reinier Westenberg, j.u.d. burgemeester te Lochem, zoon van de Weledele Heer Johan Westenberg j.u.d. landschrijver des Scholtampts Lochem

en Elsabe Anna Catharina Olmius dochter van de Weledele Heer Gerhard Olmius in leven stadhouder des Scholtampts Lochem. Een deftig huwelijk dus.

Statius Reinier kwam echter niet in het ouderlijk huis wonen maar betrok als huurder het zogenaamde 'kloosterhuis' in de Achterstraat waarover wij schreven in 'Nieuwtjes 10'.

Van Statius Reinier is nog bekend dat zijn zoon Bernard Rudolph in 1737, op 11 jarige leeftijd!, reeds tot burgemeester van Lochem werd benoemd. Dit vanwege de bijzondere verdiensten van vader. Op 18 jarige leeftijd zou dan door de zoon de eed worden afgelegd.

Vader en zoon zijn in 1742 met hun wapen op de oostgevel van het oude stadhuis vereeuwigd, nadat de ingang hier naar toe was verplaatst.

De wapens op het oude stadhuis

2) Joost Bergman woonde toen in het pand waarin tegenwoordig de DA drogist is gevestigd. Achter dit huis dreef hij destijds een bierbrouwerij.

Ook over deze plek is veel te vertellen. Wij zullen daar in een volgend artikel op terugkomen.

3) Dit posthoortje is nog steeds te zien in de Gudulakerk op de 1^e travee van de zuidbeuk in de kruising van het gewelf. Van welke familie dit wapen oorspronkelijk was is niet bekend.

Bronnen:

Regionaal Archief Zutphen

Oud Rechterlijk Archief

Notarieel Archief

Bevolkingsregister

Kadaster

Internet

Historische Kranten

Historisch Genootschap Lochem, Laren, Barchem

Afbeeldingen

Geschiedenis van de Lochemse straten in woord en beeld, pag. 49